

Белінська В.М.,
бібліотекар I категорії
Національного
фармацевтичного
університету

Пилипенко С.Г.,
к.філос.н., доцент, доцент кафедри
ЮНЕСКО «Філософія людського
спілкування» та соціально-
гуманітарних дисциплін ХНТУСГ
імені Петра Василенка

ВИКЛИКИ МЕДІЙНОЇ СУЧАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

У статті розглядається становлення медійної реальності. Наголошується на необхідності застосування нової методологічної парадигми для аналізу ситуації сьогодення. Розглядається взаємозв'язок елементів системи «медіа – технологія – людина».

Ключові слова: *медіа, інформаційне суспільство, суспільство знань, людина.*

В статье рассматривается становление медийной реальности. Отмечается необходимость применения новой методологической парадигмы для анализа сегодняшней ситуации. Рассматривается взаимосвязь элементов системы «медиа – технология – человек».

Ключевые слова: *медиа, информационное общество, общество знаний, человек.*

The article deals with the formation of media reality. The necessity of application of a new methodological paradigm for the analysis of the current situation is noted. The interrelation of elements of the system «media – technology – man» is considered.

Key words: *media, information society, knowledge society, person.*

Актуальність проблеми. Сучасне інформаційне суспільство постає етапом розвитку техногенної цивілізації як унікального

простору електронних комунікацій, що окреслює формування нової культурної парадигми. Безмежні можливості Інтернету, мобільний зв'язок, зникнення меж у світі новин, потужні можливості у виробництві та організації життя, відсутність цензури відкривають нові перспективи розвитку людства. Водночас швидке розповсюдження інформації спричинило збільшення песимістичних настроїв у працях публіцистів, які влучно зображують протиріччя сучасності: «Зупиніть світ – я хочу зійти».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомі західні дослідники Д. Бел, О. Гофлер, Дж. Мартін, Е. Масуда, Т. Стоуньєр, А. Турен, У. Дайзард наголошують на нових моделях соціального буття людини. Виникає нове суспільство, де виробництво та його продукти стають «інформаційно ємкими» й ґрунтуються на телекомунікації. Віднині технологічні комунікації та обробка інформації «зливаються» в єдину модель, що отримала спеціальну назву «комп'юнікацію» (У. Дайзард). Проте мислителі зазначають посилення «автоматизації» людини, збільшення вимог щодо мобільності робітників, дегуманізацію життя, зникнення багатьох професій, технократичне мислення, зниження культурного рівня, величезний об'єм інформації тощо.

Формування цілей статті. Розглянути питання специфіки медійної реальності в умовах віртуалізації, технологізації, інтернетизації сучасного суспільства. Проаналізувати наявні

проблеми у контексті філософсько-антропологічного виміру. Означити необхідність застосування нової методологічної парадигми для аналізу ситуації сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах інформаційної сучасності хрестоматійним є визначення суспільства за наступними критеріями[4, с. 32–33]: по-перше, отримання інформації для вирішення соціально значимих задач є безперешкодним; по-друге, інформаційна технологія є доступною для всього суспільства; по-третє, рівень інфраструктур є досить високим; по-четверте, відбувається автоматизація та роботизація усіх сфер виробництва й управління; по-п'яте, відбувається зміна соціальних структур, у наслідок чого розширюється сфера інформаційної діяльності та послуг. Це свідчить про «інформаційний вибух», який включає медіатизацію, комп'ютеризацію та інтелектуалізацію. Якщо медіатизація свідчить про удосконалення засобів збирання, зберігання та розповсюдження інформації, комп'ютеризація – удосконалення засобів пошуку і обробки інформації, то інтелектуалізація – про підвищення інтелектуального потенціалу суспільства.

На наш погляд, зазначені компоненти варто розглядати як складові єдиної системи «медіа – технологія – людина». Відтепер медіа звертаються до усіх, є доступними для усіх, відзначаються корпоративним характером виробництва й посилюють комерціалізацію, техніцизм, масовізацію культури.

Мова йде про медійний поворот як новий етап розвитку інформаційного суспільства, де медіа – це частина життєвого світу сучасної людини, що формує культурні цінності соціокультурного простору. Як зазначає В. В. Савчук, медіа постають не лише самостійною, але й єдиною онтологічною умовою існування людини [5]. Виникає медіареальність, що репрезентує усі сфери суспільного життя. Водночас ці сфери наповнюються тими знаками, що транслює символічний світ/медіа.

Ця ситуація визначає одне з головних питань соціально-філософського дискурсу: вплив медіатехнології на спілкування як на рівні повсякденності, так і на рівні усього суспільства. Ідеться про систему «медіа – техніка/технологія», де комп'ютер надає безмежні можливості обробки та поширення інформації. Комп'ютер виступає символом і водночас носієм технологічної революції, значним чином трансформуючи суспільство другої половини ХХ століття (Д. Белл).

Канадський філософ, філолог, літературний критик, дослідник впливу медіа як засобів комунікації на аудиторію Герберт Маршалл Маклуен стверджував, що нові медіа впливають і визначають як людське сприйняття, так і соціальну організацію. Дослідник у своїй праці «Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої книги» [3] звернув увагу на ті зміни, що відбулися з моменту виникнення цієї «Галактики». Ідеться про винайдення друкарського пресу, що докорінно змінив життя

західного суспільства. Письмовість, що вибудовує текст лінійно, представлена Маклюеном як культура друкованої книги, що відзначається структурованістю, спрямованістю, наявністю меж; як принцип «систематичної лінійності» у сприйнятті світу. Електронні медіа, що виникли на початку ХХ століття, вперше надали нові можливості маніпуляції простором і часом, а також нові можливості виходу за межі друкованої культури. Відтепер, як зазначає М. Маклюен, відбувається витіснення письмових і друкованих форм аудіо-візуальними способами трансляції інформації. Саме аудіо та відео створюють інформаційне суспільство, репресуючи інші комунікаційні канали (В. В. Савчук).

В умовах інформаційного суспільства та становлення медіареальності ця думка набуває нового звучання: традиційні канали масової інформації – радіо, книги, журнали, телебачення, газети виступають важливим сегментом інформаційного простору – Інтернету. Останній ніби «поглинає» вищезазначені медіа, проголошуючи завершення «епохи Гутенберга»: «Сьогодні відбувається становлення кібератури (комп'ютерної або інтермедійної літератури), пов'язаної з новими симулятивними технологіями» [1, с. 168]. Відтепер великий об'єм інформації та її доступність змінює образотворче мистецтво та архітектуру, театр і музику, систему освіти, функціонування бібліотек і музеїв, значення книги в культурі.

Медійна сучасність демонструє зміни щодо читання і письма. Виникає принципово нова форма організації текстового простору в віртуальному середовищі глобальної мережі: на зміну одномірному тексту приходять багатомірний електронний текст. Виникає комп'ютерна книга чи гіпертекст. Останній ґрунтується на можливості миттєвого переходу від одного об'єму інформації до іншого в усіх позначених посиланнями точках. Виникає новий Текст, що надає нові можливості для творчості, адже читач має змогу вільно переходити від одного тексту до іншого, вибудовувати нові структурні лінії. Крім того сам комп'ютер наділяється можливістю конструювання текстів, які відзначаються анонімністю автора, відсутністю завершеності, нелінійністю, варіативністю інтерпретацій, хаотичністю, відсутністю структури, безкінечними переходами між фрагментами. Безмежність гіпертексту стверджується безмежністю масштабів віртуального простору глобальної мережі, як наслідок – відбувається «деперсоналізація автора» (Р. Барт).

Отже, новий Твір, що відкидає лінійне письмо та постає системою екранних (площинних) зображень, поєднує аудіовізуальний ряд, анімаційне моделювання, письмові тексти та багато іншого. Нові медіа перетворюють лінійний текст друкованої книги в гіпертекст, де відсутні внутрішнє/зовнішнє, початок/завершення. Усе частіше лунають думки про заміщення традиційних бібліотек лише єдиним гіпертекстом. Проте

дослідники наголошують, що позбавлення людини друкованого слова може призвести до втрати останньою індивідуальності. Своєрідним попередженням є повість американського фантаста Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом», що яскраво демонструє тотальну перемогу візуальних медіа над усіма іншими та абсолютизує проблему відчуження у системі «медіа – людина».

Варто підкреслити, що медійна революція як система «медіа – технологія – людина» все ж може виступити чинником, що надає нові можливості розвитку сучасної людини, що відповідає викликам сучасності. Ідеться про самовдосконалення та самореалізацію в інформаційному суспільстві. Так, Ж. Ф. Ліотар у праці «Стан постмодерну» зазначає, що процеси всеосяжної інформатизації виступили однією з причин зміни статусу знання і виникнення нового бачення світу [2, с. 14–23]. На сучасному етапі розвитку суспільства особистість отримує знання, уміння та навички, які можливо застосовувати в найрізноманітніших видах діяльності, а зростання значущості фундаментальної науки корелює зі становленням «суспільства знань» (Н. Штер).

Висновки. Отже, сьогодні ідеться про міждисциплінарний характер сучасності, де навчання протягом життя виступає однією з умов адаптації людини до змін; головна вимога – уміння працювати з інформацією як з найважливішим соціально-економічним ресурсом. Ця ситуація визначає необхідність

застосування нової методологічної парадигми для аналізу ситуації сьогодення, що є поліпарадигмальною.

Про врахування вищеназваної ситуації свідчить виникнення електронних бібліотек, що поєднують візуальність, акустичність, графічність і можливості гіпертексту. На відміну від традиційних бібліотек, електронні – надають можливість швидко цілодобово скористатися максимально доступним об'ємом інформації, яка є певним чином опрацьована, тим самим полегшуючи роботу користувача. У свою чергу такі бібліотеки поєднуються у власну мережу. У цьому контексті нового сенсу набувають бібліотеки як тезауруси інформації в умовах медійної реальності. Так, Уве Йохум зазначає: «Лише при визначенні гностичного фону сучасної медіатеорії справжнє значення бібліотек може стати знову очевидним, те значення, яким вони завжди володіли, а саме тіло пам'яті» [6, р. 21].

ЛІТЕРАТУРА

1. Дроздовський Д. Код майбутнього. Криза людини в європейській філософії: від екзистенціалізму до українського шістдесятництва. – К. : Вид. дім «Всесвіт», 2006. 192 с.
2. Лиотар Ж. Д. Состояние постмодерна / пер. с франц. Н. А. Шматко. – СПб. : Алетейя, 1998. 160 с.

3. Маклюэн М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего = The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man. – М. : Акад. проект, 2005. 496 с.

4. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции. – М. : Политиздат, 1991. 287 с.

5. Савчук В. Медиа-философия: формирование дисциплины. *Медиа-философия. Основные проблемы и понятия.* – СПб., 2008. С. 7–39.

6. Jochum Uve. The Gnosis of Media. *The Library Quarterly*. 2004. Vol. 74, № 1 (January). P. 21–41.